

“El femení no és una qüestió de reivindicar, sinó de fer conèixer”

Una llengua és una manera de veure el món. El problema és que sovint aquest món només s'ha vist des de l'òptica masculina. Encara ressonen els “miembros y miembras” de la ministra espanyola d'Igualtat, Bibiana Aído. Aleshores no faltaren els homes que se li llançaren al coll per haver-se atrevit a “destrossar la llengua”. Però Eulàlia Lledó, doctora en filologia romànica, analitza la polèmica amb tranquil·litat. Col·laboradora de la Universitat Rovira i Virgili i de la Universitat de Lleida, el seu àmbit d'estudi són els biaixos sexistes i androcèntrics de la literatura i la llengua. Per això té arguments de sobres per als més recelosos als canvis. Valora molt que el president Ibarretxe adreci els seus discursos als “bascos i basques”. Lledó recorda, a més, que “els drets de la dona són drets humans” i que, per tant, “el feminisme és la defensa dels drets humans”.

—La llengua és massa masculinitzada?

—No és una qüestió ni de massa ni de poc. De la mateixa manera que les experiències dels homes queden reflectides en les formes gramaticals corresponents, les de les dones també poden quedar-hi. Si es parla en masculí d'un grup humà compost per homes i dones, allò que es fa és deixar de veure aquestes dones i deixar de comptar-hi.

—Així doncs, allò que no s'anomena no existeix?

—Jo diria que allò que no s'anomena existeix pitjor, té una vida més precària. En el camp simbòlic, la no-designació és dolenta i és símptoma de donar una relativa importància a allò que no s'anomena.

—Però al nostre vocabulari tam-

La filòloga Eulàlia Lledó, investigadora dels biaixos sexistes de la llengua, parla per a EL TEMPS sobre la generalització del gènere femení en les paraules, una polèmica que encetà fa poc la ministra espanyola d'Igualtat, Bibiana Aído.

bé hi ha moltes paraules femenines que serveixen alhora per al gènere masculí?

—Sí. Els oficis que acaben en *-ista*, com periodista, lampista o telefonista, són de gènere comú o epicè. Aquestes paraules passen a ser masculines o femenines si els posem un article o un adjectiu. En castellà, els homes que es dedicaven a la moda van aconseguir que *modista* tingués la seva versió masculina: *modisto*. Aleshores ningú no es va queixar, ningú no va dir que aquesta nova paraula destrossés la llengua. Ara ja és recollida per la Reial Acadèmia Espanyola. Això em demostra que la polèmica no depèn de la proposta, sinó de qui la proposi. Hi ha gent a qui fa ràbia que una dona creï una paraula nova en femení per autodenominar-se o anomenar unes altres dones. Així s'expliquen les reaccions que hi va haver sobre els “miembros y miembras” de la ministra d'Igualtat, Bibiana Aído.

—Però també hi ha paraules només en femení que tenen un altre rerefons?

—Hi ha molts oficis que a les primeres documentacions, tant en castellà com en català, les tenim només en femení, per exemple, *cambrera*. És lògic: si les primeres que ho feien eren dones, doncs, primer apareixen en femení i després es passa al masculí. Un altre exemple és *hostessa de vol*, que, per al gènere masculí, té *assistent de vol*. L'error en tot això és pensar que primer fou el nom de l'ofici en masculí i després el seu corresponent femení.

—S'ha de fer l'esforç, per tant, d'utilitzar tots dos gèneres, tot i que pugui sonar pesat?

—El que guanyes en economia, ho perds en precisió. Tu pots anar més de pressa, però pots ser et deixes coses per dir. I si no les dius, la gent no les entendreà. En literatura catalana, en són un exemple les trobadores. Jo faria malament les meves classes si només parlés de trobadors, deixant de banda les trobadores, que n'hi va haver moltes i de molt bones. El gènere femení en la llengua no és una qüestió de reivindicar, sinó de fer conèixer.

—Quines maneres hi ha de respectar tots dos gèneres?

—Es pot utilitzar la barra, per exemple, *professor/a* o dir *professor i professora*. També es pot recórrer al genèric: en plural, en lloc de *professors, professorat*. Fa un temps aquesta mateixa paraula no era d'ús corrent en l'ensenyament i ara tothom la fa servir amb tota normalitat. I gent a qui en un primer moment li havia estranyat, al final l'ha acabada utilitzant. Però aquestes reticències les trobem en més aspectes de la vida. Em recordo del rebuig que hi va haver al seu moment amb la paraula *ordinador*. Hi havia gent que deia que la màquina d'escriure era més pràctica i ràpida. Després, aquesta gent ha acabat fent servir l'ordinador perquè és infinitament millor.

—En tot cas, és evident que s'han fet passos importants perquè el gènere femení també quedi recollit en la llengua?

—Sí. Un exemple és la paraula AM-PA (associació de mares i pares de

l'alumnat). Abans se'n deia APA (associació de pares de l'alumnat). Això demostra que hi ha hagut un canvi de mentalitat. APA era una paraula que no representava la totalitat de les persones que integraven aquesta entitat. Les dones que hi treballaven es podien veure submises amb el gènere masculí de la paraula.

—**Però per ventura una dona pot no fer aquesta lectura i sentir-se igual de representada amb una paraula masculina?**

—Sí, potser. Jo no he de dir a la gent què ha de fer. Jo simplement dic que una paraula masculina difícilment pot incloure la femenina.

—**No es pot pecar a vegades de políticament correcte?**

—El políticament correcte no té res a veure amb això. El políticament correcte consisteix a dir eufemismes per dir les coses. Jo dic el contrari: el que cal fer és dir les coses pel seu nom. No tinc cap interès a amagar la realitat, com fa el discurs políticament correcte, que, per una altra banda, és una tendència poc d'aquí, és més *ianqui*.

—**Costa que els diccionaris recullin el gènere femení de les paraules?**

—Ara ja n'hi trobem més que al principi. El primer diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans, de començament del segle XX, era fet per tres homes, entre ells, Pompeu Fabra. En aquest diccionari, la majoria de paraules eren definides des de l'òptica masculina. Quan s'explicaven, per exemple, les parts del cos es feia servir la paraula *home* com a genèric. En aquest cas, per ser més rigorosos, no caldria dir *home* o *dona*, sinó *cos humà* o *persona*. Sempre es poden trobar expressions alternatives.

—**Hi ha cap llengua en què el gènere femení tingui més representativitat?**

—És mal de dir. S'hauria de mirar cas per cas. L'anglès, però, té fórmules bastant esteses en aquest sentit. A l'hora de referir-se als escriptors en general es diu *writers and women writers*, amb què recull el gènere femení. Un altre exemple serien les illes Haiti *and her islands*.

Antoni Janer Torrens

“No es tracta de ser políticament correcte, sinó al contrari. No tinc cap interès a amagar la realitat, sinó a dir les coses pel seu nom”

ANTONI JANER TORRENS